

gedragen. Zo nu en dan werd dat beeld ter discussie gesteld. Bijvoorbeeld toen Loe de Jong in 1987 in de conceptversie van het laatste deel van *Het Koninkrijk* sprak over oorlogsmisdrijven die Nederlandse militairen hadden gepleegd. Een lobbygroep van veteranen eiste aanpassing van de tekst en het woord 'oorlogsmisdrijven' moest vervangen worden door 'excessen'. Belangrijk in hun argumentatie was dat goede bedoelingen vooropstonden en dat in sommige situaties militairen geen andere uitweg hadden dan keihard op te treden. De directbetrokkenen zochten dus naar een bevredigende omgang met de verloren oorlog, iets wat je zou kunnen typeren als *losing the war, winning the memory battle*. Met dit nieuwe boek slaagt Romijn erin de complexe geschiedenis van Nederland en de Tweede Wereldoorlog overzichtelijk te beschrijven. Hij maakt duidelijk dat de periode 1940-1949 terecht valt te typeren als een oorlogsdecennium waarin de oorlogservaringen voor Nederlandse burgers elkaar snel opvolgden. De oude, vertrouwde leefwereld van vóór 1940 veranderde ingrijpend onder invloed van massaal geweld en onderdrukking. Hierdoor moesten de Nederlanders zich opnieuw leren verhouden tot elkaar en tot de buitenwereld.

De 'lange Tweede Wereldoorlog' zorgde ervoor dat de Nederlandse bevolking noodgedwongen leerde om te gaan met een bezetter, met verwoesting en vervolging. In deze moeilijke omstandigheden werden mensen soms gedwongen tot het maken van ingewikkelde keuzes. Voer je als ambtenaar de bevelen van de bezetter uit? Ga je wel of niet in Duitsland werken? Is het verantwoord militair op te treden in de kolonie? Wanneer achteraf de gemaakte keuzes slecht uitpakten, werden deze na de oorlog gerechtvaardigd door te wijzen op de goede bedoelingen van de betrokkenen. Maar dat kan niet verhullen dat het verleden soms een blijvende last kan zijn.

Bert Jan Hartman

De kleine grote Karel

De kleine Karel de Grote.

Wegbereider van 'Europa'.

Peter Rietbergen (Atlas Contact, Amsterdam/Antwerpen 2020), 96 blz., € 11,99 – uit de serie 'Kleine boekjes - grote inzichten'

Emeritus hoogleraar Peter Rietbergen maakte voor dit boekje ruimschoots gebruik van zijn studie *Karel de Grote, Vader van Europa* uit 2009. Daaraan heeft hij nieuwe inzichten en thema's toegevoegd. Het resultaat is een interessant boekje over Karel de Grote en zijn eventuele relatie met het Europa van nu. *Wegbereider van 'Europa'* is de ondertitel van dit boek. Een intrigerende titel nu Europa op de proef gesteld wordt. Naar Karel de Grote is de sinds 1950 jaarlijks toegekende *Karlspreis* vernoemd. Die wordt uitgereikt aan een persoon of instelling die zich heeft ingezet voor de Europese eenheid. Dit jaar ging hij naar Iohannis,

de president van Roemenië. In het verleden onder meer naar Schuman, Adenauer, Bill Clinton, paus Franciscus, Macron en Merkel.

We leren over Karel de Grote dat hij leefde van ongeveer 747 tot 814. Dat hij inderdaad – zeker voor die tijd – groot was (bijna 1,90 meter), en minstens zeven zonen en zeven dochters uit verschillende relaties had. We weten ook dat hij naast Frankisch Latijn sprak, kon lezen en schrijven en van zwemmen hield.

Karel beseft volgens Rietbergen heel goed dat zijn positie en die van zijn rijk afhankelijk waren van de mate waarop hij zijn vijanden bedwong (de Saksen bijvoorbeeld) of ze te vriend hield. Daarnaast, toont de auteur aan, was ook de titel van keizer politiek gezien noodzakelijk, gelet op zijn relatie met de paus, de Saksen en zijn zonen. Om orde te scheppen en te handhaven, had hij geletterde ambtenaren nodig. Alleen de Kerk kon die in die tijd leveren.

'Na zijn dood kreeg Karel mythische trekken; hij werd onder andere "gebruikt" in de plannen van Napoleon en Hitler'

Karel overleed in 814 en werd begraven in Aken. Zijn enig overgebleven zoon, Lodewijk de Vrome, volgde hem op. Na zijn dood kreeg Karel mythische trekken. Hij werd onder andere 'gebruikt' in de plannen van Lodewijk XIV, Napoleon en Hitler. Na de Tweede Wereldoorlog zagen mensen als Robert Schuman in hem een symbool voor een structuur die nieuw bloedvergieten moest voorkomen. De *Karlspreis*-winnaars hebben blijkbaar aan die structuur bijgedragen. Maar de eigenlijke erfenis die Karel de Grote nagelaten heeft, is een 'institutioneel machtige Kerk... en de diepstructuur van de christelijke beschaving'. In hoeverre Karel een wegbereider van 'Europa' genoemd kan worden, is aan de lezer.

Wim Rongen ■

Peter Rietbergen

atlas contact